

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Odd. pro vědeckou činnost PedF UK
M.D. Rettigové 4
116 39 Praha 1 – Nové Město

Posudek oponenta na disertační práci

Autor: Mgr. Michaela Hýbnerová

Téma práce: Vliv programů prevence kriminality na trestnou činnost ve sledovaných regionech

Oponent: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.
Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR
Máchova 200
471 27 Stráž pod Ralskem

Společenská závažnost a aktuálnost tématu:

Společenská závažnost tématu předložené disertační práce „Vliv programů prevence kriminality na trestnou činnost ve sledovaných regionech“ je spatřována zejména v následujících souvislostech:

- trend nárůstu závažné a kvalifikované trestné činnosti je jedním ze závažných problémů současné společnosti;
- prevence kriminality je vedle aktuálního systému trestních sankcí významnou součástí trestní politiky státu směřující nejen k ochraně společnosti před negativními jevy, ale také k její systematické výchově v oblasti právního vědomí a citlivosti vůči rizikovým sociálním deviacím;
- penologické koncepce založené na jednostranné preferenci trestněprávních prvků se jeví jako překonané;
- zvýšenou pozornost je třeba věnovat prevenci kriminality u dětí a mládeže;
- prevence (primární, sekundární a terciární) v sobě zahrnuje přístupy obecné pedagogiky a speciální pedagogiky, rozlišující řadu okolností a jevů, které mohou příznivě působit na další životní dráhu pachatelů, či potenciálních pachatelů tak, aby se v budoucnosti vyvarovali trestné činnosti, nebo jiného asociálního selhání;
- k realizaci moderních preventivních metod a způsobů ovlivňování různých skupin veřejnosti je nutné se poučit i z kladů a nedostatků dosavadních forem, přístupů a preventivních koncepcí.

Naplnění hlavního cíle disertační práce

Smysl a cíl disertační práce autorka vymezila konstatováním, že „preventivní práce je jednou z možností, jak snížit kriminalitu dětí, mládeže i dospělých a eliminovat i další sociálně patologické jevy“ přičemž jádrem problému, na který se soustředila, je snaha najít co nejobjektivnější nástroje, jimiž „by bylo možné hodnotit efektivitu programů i jednotlivých projektů zaměřených na prevenci těchto negativních jevů“, zejména s ohledem na to, že „někteří realizátoři nejsou a ani nebudou ochotni připustit myšlenku, že zrovna jejich program nebyl tak úspěšný, za jaký jej považovali“.

Doktorandka se při hledání relevantních odpovědí na tyto závažné otázky soustředila na myšlenku, že „snížení počtu registrovaných trestných činů ve statistikách Policie České republiky je jedním, nikoli však jediným možným ukazatelem efektivnosti preventivních programů“. Lze konstatovat, že pro objektivní posouzení tohoto předpokladu se autorce podařilo překonat překážky spočívající ve shromáždění nebývalého rozsahu nezbytných teoretických i statistických podkladů a dospěla k uchopitelným zobecněním prospěšným pro další rozvoj evaluace preventivních programů.

Metodologie disertační práce:

Předložená práce obsahuje 189 stran textu a 204 stran příloh. V seznamu literatury je uvedeno 57 titulů odborné literatury a článků publikovaných v odborných periodikách, a dále 90 odborných pojednání, zpráv, koncepcí a statistik publikovaných na různých internetových stránkách a v neveřejné intranetové síti MV ČR.

Vytyčenému cíli a s ním spojeným záměrům odpovídá metodologie zpracování tématu. Autorka v teoretické části popsala vývoj kriminality po roce 1989 a paralelně také rozvoj meziresortních, celostátních i regionálních preventivních aktivit na úrovni primární, sekundární a terciární prevence koordinovaných od roku 1993 z rozhodnutí vlády ČR Republikovým výborem pro prevenci kriminality v působnosti resortů ministerstev financí; obrany; práce a sociálních věcí; pro místní rozvoj; spravedlnosti; školství, mládeže a tělovýchovy; vnitra; zdravotnictví; dále také v působnosti Nejvyššího státního zastupitelství, Policejního prezidia Policie ČR; Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR; Institutu pro kriminologii a sociální prevenci; Probační a mediační služby; Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity; Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Soudcovské unie České republiky. Kromě těchto subjektů zahrnuje také výčet aktivit ministerstva dopravy a ministerstva kultury, která na prevenci kriminality také účinně participují. Tímto rámcovým popisem shrnula v celé šíři obsahové zaměření, metody a další kvalitativní údaje charakterizující současné preventivní aktivity v ČR. Upozornila také na propojenost těchto aktivit a rozdílnost přístupů aplikovaných státními i nestátními subjekty na úrovni celostátní, regionální i místní.

Ačkoli autorka nevyužila možnost vložit na závěr teoretické části samostatnou shrnující kapitolu, kde by mohla více zhodnotit uplatňované preventivní aktivity více z pohledu speciální pedagogiky, zejména pak např. etopedie, penitenciární a postpenitenciární péče, ale spolehla se na vypovídací hodnotu globálně kompilovaného komentovaného výčtu, lze konstatovat, že taková přehledná stať pro pochopení souvislostí v rámci daného cíle postačuje.

V praktické části se autorka věnovala evaluaci preventivních aktivit realizovaných formou Komplexního součinnostního programu prevence kriminality v 97 městech České republiky, v nichž byly preventivní programy realizovány déle než pět let. Pro posouzení vlivu těchto programů autorka zvolila rozsáhlý kvantitativní výzkum, statistickou analýzu a porovnání údajů Policie ČR o počtu spáchaných trestných činů v obvodu daného města (celkem 97 měst v ČR), přičemž konkrétně byl sledován počet delikventů mladších 15 let a mladistvých pachatelů trestně odpovědných ve smyslu zákona č. 140/1961 Sb. Pro klasifikaci

zjištěných údajů vytvořila autorka pět kategorií, charakterizujících nárůst, nebo pokles registrované kriminality v kontextu meziročních změn a dvou sledovaných cyklů, tj. po pěti, respektive také deseti letech, během nichž byly v daném městě uplatňovány preventivní programy.

I když interpretace získaných poznatků je relativně stručná a lze k ní vznést některé dílčí připomínky, cíl, který si autorka vytkla, také splnila.

Výsledky práce a nové poznatky

Autorce se s velkou trpělivostí a úsilím soustředěným na splnění cíle disertační práce podařilo překonat překážky vyplývající z nejednotnosti statistické evidence a vyhodnocování kvantitativně a kvalitativně strukturovaných údajů o registrované kriminalitě v období let 1989–2008.

Zvolená metoda přinesla relevantní výsledky. Byl prokázán sestupný trend počtu registrované kriminality u delikventů mladších 15 let v 58 městech a stabilizace počtu v 10 městech, dále pak u pachatelů ve věku od 15 do 18 let byla zaznamenána sestupná tendence v 29 městech a stabilizace v 19 městech. Velmi ilustrativní pro posouzení vlivu zapojení jednotlivých měst do preventivních aktivit jsou grafy znázorňující „přehled o počtu nezletilých a mladistvých pachatelů“ uvedené na stránkách 11–107 přílohové části disertační práce.

Zvolený způsob evaluace lze chápat jako fungující nástroj pro rychlé vyhodnocování účinnosti preventivních programů na úrovni měst i vyšších územních celků, který poskytuje relativně vysoce objektivní zpětnou vazbu a může sloužit také k porovnávání dosažených výsledků mezi jednotlivými regiony.

Význam práce pro společenskou praxi a další rozvoj vědy

Celkově práci hodnotím jako *zdařilý pokus o zkvalitnění evaluace preventivních aktivit* a návrh prakticky ověřené metody, která může významně přispět ke sjednocení a zpřesnění vyhodnocování účinnosti programů prevence kriminality na úrovni Ministerstva vnitra České republiky, může být také podkladem pro další rozpracování v rámci meziresortní součinnosti na úrovni Republikového výboru pro prevenci kriminality a ovlivnit další koncepční práci tohoto vládního výboru.

Předložená dizertační práce splňuje stanovené podmínky, a proto ji doporučuji k obhajobě.

Problémy do diskuse:

- Prevence kriminality je podmíněna mnoha aspekty. Řada metod počítá s působením individuálním, ale především s aktivitami kolektivními uplatňovanými v prostředí školním i mimoškolním. V čem spatřujete v tomto ohledu hlavní roli zejména etopedie, ale i pedagogiky a psychologie aplikované v používaných preventivních aktivitách?
- V teoretické části jste zmínila potřebu odborné přípravy na úrovni poskytovatelů preventivních aktivit. Jaký je Váš názor na současnou koordinaci vzdělávání a možnosti rozvoje výměny zkušeností odborníků participujících na prevenci kriminality mezi úspěšnými a méně úspěšnými regiony?

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.